

SZÉKELY HIRLAP

politikai s vegyestartalmu közlöny.

KIADÓ-HIVATAL:

Az ev. ref. főiskola nyomdájában.

SZERKESZTŐI SZÁLLÁS:

TELEKI-KÖNYVTÁR.

Hirdetési ár: Három hasábos garmond sorért, vagy annak helyéért először 7 kr., másodszor 6 kr., harmadszor 5 kr. és minden beiktatásért külön 30 kr. o. é. bélyegdíj. — Három hasábos nyilttéri sorért 20 kr. o. é.

Hirdetéseket elfogad: helyben a kiadó-hivatal.
Pesten, Zeisler M. hirdetést közvetítő intézete, Királyutca 60-ik sz.,
és J. Haasenstein és Vogler Bécsben (Neu-Markt 14. sz.)

Megjelenik e lap

minden szerdán és szombaton reggel

NAGY FELÍVEN.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Negyedévre

Félévre

1 frt.

2 „

M.-Vásárhely, jul. 15.

III.

(#) „Előre lantok!... vagy mi a gu-ta: Lant nem igen van... tollsip és du-da.“ A képviselőház f. hó 6-ki ülésében, kilencz szónok beszélt, nagybárá a szélsőbalról. E párt emberkéinek beszédei ösmertetését bizvást mellőzhetjük. Midőn ezáltal t. olvasóinknak nem teszünk kárt, ugyanakkor magunknak sem okozunk lelkiismeret furdalást. A természettudósok megjegyzik, hogy a lények a fejlődés kezdődő fokán legkevésbé sem különböznek egymástól. Azon ébrény, melyből Sokratesz fejlődik ki, azzal, mely szelindekké alakul, kívülről vizsgálva, teljesen egyenlő. Így áll a dolog a szélsőbal embrióival is. Még eddig, a tojás nem hasonlabb a tojáshoz, mint ők egymáshoz. Csak később, a szükséges viszonyok bekövetkeztével — mitől isten őrizzen — fogna elválni, melyikből mi fejlődik ki; melyik lesz Cromwel, melyik Robespierre. Most ha egyet ösmerünk, könyv nélkül tudjuk mindeniket. Mellőzzük tehát őket már csak azért is, hogy helyünk jusson az érdemeknek.

Az ülés érdekét b. Eötvös József miniszter nagy beszéde képezte. Eötvös azon nem mindennapi politikusok között foglal helyet, kik minden politikai kérdést, általános, magas szempontból kiindulva vizsgálják, s kik ha egyes, sajátos viszonyt érdeklő kérdéssel foglalkoznak is, soha sem feledik el kimutatni azon összefüggést, melyben az a század uralkodó eszméivel áll. Beszédének alapgondolata: hogy mindig nagy tévedés volt hinni, hogy a magyar alkotmányt és nemzetet, a megyék mentették meg a végpusztulástól. Elősméri Eötvös: hogy a megye, mint természeténél fogva konservatív intézmény, igen czélszerű volt alkotmányunk azon romjai fentartására, melyek a multból maradtak; de hogy megyeink képeztek volna alkotmányunk legfőbb biztosítékát, ez ellentétben áll a történelemmel. Éles történelmi tekintettel mutat történelmünk legfényesebb lapjaira, midőn az ország alkotmánya, a legnagyobb vészek

között is sikerrel védelmeztették, s hogy ama villongos időkben, nem a megyék tartották fen alkotmányunkat; hanem a nemzet azon kedély tulajdona, mely egy nagy eszmének, a haza eszméjének tiszta fölfogásából ered; mely nem a haza egyes részeiért, de csak a hazáért lelkesül. E szónoklat tulajdonképi dialektikai része annak bebizonyításával foglalkozott, hogy azon biztosítékok, melyeket a régi megyék szolgáltattak a szabadságnak, sokkal erőtelenebbek azoknál, melyeket a felelős kormány nyújthat. Beszédét gyönyörű történelmi képpel fejezi be, melyben a „liberum veto“ s szabad szövethetési jog szerencsétlen bajnokainak, majd minden vonása, élethívén jellemezte ellenzékünket.

E napról még Kautz Gy. beszédét említjük meg, mely ámbár Eötvösé után következett, még is folyton lekötve tartá a ház figyelmét. Elősméri, hogy a törvényjavaslat elvi szempontokból hiányos, azonban elfogadja, mert a létező tényezők számbavételével lévén alkotva fejlődésre képes; s mert az ez ellenébe a baloldal által tett javaslat olyan, melylyel semmiféle kormány sem fér össze.

„A hetedik napon pedig megszűnt isten a teremtetéstől.“ Az emberi felfogás, gyarlósága érzetében is, e szép — vagy akármilyen — világ megteremtésére elégnek tartott hat napot; a mi képviselőink a megyerendezés kérdése fölött még mindig orálnak, talán mert könnyebb beszélni, mint teremteni. A hetedik ülésben csak négyen szólhattak a napirendhez.

Justh József jobboldali, röviden indokolta a javaslat főbb pontjait, s ezáfolta az ellenzéki szónokok egyes állításait, Utánna

Simonyi Ernő baloldali beszélt két és fél óra hosszant. A találós mese: „a világot által éri, még is a tyuk által lép“, eddig az ideig, a kerék vágást tette, ezután Simonyi beszédét fogja jelenteni. Polemizál jobbra-balra, elmondja jó rossz ötleteit, jár, vagy is ögyeleg a baloldal kitaposott útján, s halálra csigázza hallgatóit. „Ki nem tud imádkozni, menjen tengerre, ott megtanul“ mondák hajdon; ki nem tudja mi a keresztyén türelem hal-

gassa végig Simonyit, s megtanulja, mondjuk most.

Az elcsigázott házat Pulszki F. élénkitette fel, erélyesen támadva meg egyfelől a baloldal balitéleteit, s határozottan kimondva másfelől nézeteit a t.javaslat hiányairól. Sajnálja, hogy nincs államtanácsunk, mely a t.javaslatokat készítse. Élesen fejtegetve a megyei és városi elem között lévő különbséget, melyek közül az első a nyugvó, a másik a mozgó tőkét képviseli, élénken rosszalja a megyék és városok egy t.javaslatban czélzott rendezését. Beszéde végén kieli, hogy a részletes tárgyalásnál, indítványt fog tenni, a városoknak külön törvényben leendő szabályozása iránt.

A nyolczadik ülésben — f. hó 8-án — nyolczan beszéltek. Ez alkalommal a jobboldaliak már röviden kezdenek szólni. Kifejtik külön eszméiket, s mellőzik mi a viták folyamában untig elcsépeletetett. A baloldal azonban nem lankad, beszél, és ismét beszél. A husz mindig ugyan az s csak némelyiknek sikerül új mártást készíteni.

A jobboldali Lindner G., gr. Csáky Tivadar s Török S. után, Váradi G. a baloldaltól, kezdi meg — mint mondá — tarlozását. Az eredmény nagyon gyengén ütött ki, úgy látszik, jó aratók jártak előtte. Hanem kalász hiányában aztán szedett annyi gyönyörűséges mákvirágot, hogy a magot kivenni sem lehetett. Beszédének legszebb helye egy sült pulyka szomorú halálán való busongás. A sült pulyka a megye, házi gazda Tóth Vilmos, vendégek: a jobboldal.

Szontagh P. — a gömöri — igen találóan jegyezte meg erre: hogy ha csak oly argumentumokat kalászhatnak, mint Várady, bátran átmehetnek a részletes vitára.

Németh Albert saját humoros keserőségei fölött, a házzal együtt, maga is nevetett. Az ilyen oráció, ebéd, vagy vacsora közben, mikor az embernek egyéb tennivalója is van, csak megjárja; de órákon keresztül gőzfürdői forróságban — erélyiesen szólva — nem instálunk belőle.

A marosszéki iskola-tanács ülése.

Jun. 11-dikén.

A középszámmal összegyűlt iskola-tanácsot az elnök, Filep Albert, tanfelügyelő és kir. tanácsos ur néhány szóval üdvözlővén, szónoklat helyett magukat a tényeket engedte beszélni, melyek szerint a népoktatás állapota Marosszéken jelenleg a következő: iskola-köteles gyermek van a székben 16476, és pedig 8440 fiú és 8036 leány; ezek közül 2890 r. k., 2102 g. k. 691 g. n. e., 9600 ev. ref. stb. Magyar 13232; román 2967; német 37 és izraelita 240. A 16476 tanköteles gyermek közül iskolába jár 6176, mond hater ezer százhetvenhat, — és pedig a kétezernyolcszáz r. k. közül nyolcszáz; a kétezerkétszáz g. vallásu közül kilencszáz; a kilenczezerhatszáz református közül háromezeröttszáz, s így mindössze nem jár iskolába 10300, mond tízezerháromszáz gyermek!! A szék 137 községében van 147 iskola, 161 tanítóval; az iskolai helyiségek közül egyetlen egy felel meg a törvénynek s alig 8 tanító fizetése áll egy pár száz forintból. Megjegyzendő, hogy Marosszék egyiké a legvagyonosabb vidékeknek, s itt is csak három nyolczada tanul az iskola kötelezetteknek s egyetlen iskola felel meg a törvény követelményének! — És a felekezettek körömszakadtig tartják is védik rongy-iskoláikat!!

A tanfelügyelő ur saját működéséből kiemeli, hogy 1. Nyárádtőn, hol soha iskola nem volt, a község tulajdonából 10 hold területet eszközölt ki, mely ma is már 600 frtot jövedelmez a községi iskolának, melynek felépítésére a kormány 1000 frtot engedélyezett.

2. Nyárad-Szeredában volt ugyan községi iskola, lelkes ügybarátok által alapítva, de a közel-vidék gyermekei is odajárván: az iskola épülete szűkké vált, melynek kiépítésére a miniszter ur 600 frt adott.

3. Tompa, Sárd és Szt-Lőrincz, közelfekvő községek, együttesen állítanak iskolát, melyhez gr. Teleki Miklós ur 6 nga ajándékozott épület helyet, a kormány pedig 800 frtot.

4. Több helységben, hol semmi iskola sincs megindítottak az egyezkedések a felekezetekkel.

5. Oly községekben, hol csak egy felekezet van, mint p. o. Jeddén, Magyaróson stb. a községtől segély eszközöltetett a felekezeti iskola számára.

6. A szegény tanítók közül 10 részesült 600 frtyi állami segélyben.

7. M.-Vásárhely városa felszólítván polgári iskola állítására: a városi képviselő testület bizottmányt nevezett ki ez ügy megvitatására, és javaslat készítésére.

Fölolvastatván továbbá az oktatásügyi miniszter ur több rendbeli leirata, ezek közül kiemeltük, hogy szeptember hóban, itt Vásárhelytől, ideiglenes népiskola-tanítói tanfolyam indittatik meg, melyre a szegényebb tanítók 40—50 krnyi napidíjjal segélyeztetnek az állam által. Az iskola-tanácsosi napidíjak és fuvarberek arányosítására — a rendelkezés alatt álló 500 frt erejéig — Jenei József és Kovács Soma tagok neveztek ki, kérelem intéztetvén a miniszterhez hogy a gyűléseken meg nem jelent tagokra eső összegek, valamint a tagok által visszaszájándékozott díjak fordíthatassanak megyei köziskolai célokra. Az állandó számadás-vizsgáló bizottságba kinevezettek: Jenei J. és Kovács Soma; a jegyzőkönyv-hitelesítő bizottmányba pedig Bihari Sándor és Szász Béla tanácsosok. — Elhatározatott továbbá, hogy a székbeli köziskola-alapnak, az iskola-tanács rendelkezése alá való becsátása iránt a szék bizottmányát megkeresi az iskola tanács, mely ügynek jó egyetértésben való elintézése után elnök ur, a tagok éljenei közt, berekeszti az ülést.

Sz.

Marosszék képviselő-bizottságának r. évnegyedes gyűlése

a második napi (jul. 12.) tanácskozással bevégeződött. A gyűlés, a rendes folyó ügyeket az első napon letárgyalván: a második napra a mult

számunkban említett bizottságok jelentései, az indítványok, sat. vétettek elő.

Lapunk szűk-tere nem engedi, hogy a nagy számban bevégzett keblü ügyeket mind elősoroljuk: szorítkozunk tehát a közérdekűbb tárgyak fölemlítésére.

Igy a bizottmány kérelem intézését határozó el a közlekedési miniszteriumhoz, a nyárádtői vasuti indóház helyére nézve, hogy az Nyárádtőn tul jelöltessék ki.

A hg. Woroniek-siremlék tárgyában kibocsátott adakozási fölhívás tudomásul vétetett, s miután ez ügy a lapok útján már ugyis köz tudomásra jutott: a netaláni adományokat a tisztség az illő helyre be fogja küldeni. Egyesek mindjárt a gyűlés színén megkezdék az adakozást, s már ott meglehetősen összeg gyűlt be a kegyeletes ezélra.

A havas — a szék e tetemes holt-tőkéje — is szóba jött, mint rendesen, majd minden bizottmányi ülésen. Igy a havasnak, az új felügyelőnek történendő átadására kiküldött bizottmány, mely mind-e napig sem járt el kiküldetésében ismételve felszólítatik az átadás végrehajtására, valamint a felügyelő eljárásának megvizsgálására is. A felügyelő előterjesztése, melyben két számfeletti „plájás“ (kerülő) kinevezését kéri: visszautasítottatik, — ellenben egy más jelentése, melyben három gyergyó-alfalusi lakos ajánlatát elfogadhatónak tartja: a bizottmány részéről is helyesléssel találkozik. Ama három alfalusi lakos ugyanis ajánlatot tett a széknek, hogy havasának azon részéből, mely Alvalu felől esvén, a szék lakosainak ugyszólván hozzáférhetlen s így nem értékesíthető, tutaj-fákat adjon el nekik. A szép jövedelmet ígérő ajánlat elfogadtatván: a már kinevezett bizottmány utasítottatik az eladandó fák kijelölésére, az eladás maga, annak idején, árlejtés útján történvén.

Az utak kérdése is állandó rovatot képezvén a bizottmányi ülések tárgysorozatán: ezuttal is több alakban fordult elő. Utmunkák elengedése, kiszabása, elrendelése, hidak építése sat.

TÁRCSA.

„A magyarok, országuk, és intézményeik“

Patterson Arthurtól.

III.

A magyarok és szlovákok közti viszony, ugy tetszik nekem, teljesen megegyezik az angol és walesi polgár közt észlelhető viszoyinnal. Hasonlót mondhatunk a magyarok és ruzsnyákok közt fenálló viszonyról is. A magyar, és román már feszültebb, ellenségesebb lábon áll egymással; mindamellett is, nem egyszer bukkantam utazásim közben oly jelenségekre, melyek arról tanuskodnak, hogy az ujságokban annyira kűr tölt feszült viszony, és ellenséges indulat, inkább az ujságírók és demagógok agyában él, mint a mindennapi életben.

Biharmegye felső vagy keleti részében egy vidéki birtokos házánál időzván, kérdést intéztem házi gazdámhoz a magyar és román paraszt közt állítólag létező ellenséges viszonyról. Házi gazdám kinevette az egészet, s azt mondá, hogy ott fajharez nem is lett volna, ha az osztrák kormány erejének teljes megfeszítésével föl nem izgatja vala az egyik fajt, a mi épen nem ment oly könnyen. Megenlitem még azt, hogy e megye ezen részében a hegyi falvakat románok lakják, míg a völgyekben és térségeken a két nemzetiség vegyesen lakik. A falkülönbséget jelen esetben a valláskülönbség élesíti, a megyében t. i. a magyarok túlnyomólag protestánsok — csak kevesen követvén a rom. kath. vallást, míg a románok mind a görög keleti egyház kebelébe tartoznak.

S ezzel a „nemzetiségi kérdésnek“ egy másik — igen érdekes oldalához jutottunk; ez: a nemzetiségi kérdés összefüggése a valláskülönbséggel. A protestantismus történetében figyelemre méltó jelenség az, hogy mindennemű térítés a „latin szertartásu kereszténység“ határain belől történt, s a görög egyház mindvégig megtartotta semleges közönyösségét a reformatio bajnokai és a pápai mindenhatóság védői közt kitört küzdelem egész folyama alatt, Magyarország nem-

zetiségei közül 3 u. m. a magyar, szlovák és német tartozott a latin kereszténységhez; s e 3 nemzetiség, kisebb nagyobb mértékben az igaz, de azért elfogadta a reformatio tanait. A német gyarmatok nagy része ez időtt északi Magyarországon s jelesen, azon megyében feküdt, hol — mint ma is — a szlovákok képezték a lakosság túlnyomó részét. Az ország e részének városai mind német eredetűek. E városi német polgárok nagy lelkesültséggel karolták fel Luther tanait s ezek terjeszték a körülakó szlovák parasztság közt is. Az utóbbi nemzetiségnek, a szlováknak mintegy fele része ma is lutheranus, s csak fele ragaszkodik a régi latin egyházhoz. A szlovákok e két felekezete közt nagy különbség észlelhető nemzeti érzület tekintetében. Eddigelő minden magyarellenes mozgalmat a lutheranus szlovák papok támasztottak és vezéreltek; sőt a nagy alföldön, a törzökös magyarság közepette is hamarabb elmagyarosodtak a katolikus, mint a lutheranus szlovák telepek. Két okból magyarázható e jelenség. Először: 48 előtt minden rom. kath. pap már ex officio nemes ember, az az politikai szabadságra jogosított volt, míg a protestáns lelki pásztorok nem voltak azok. Másodszor: nyomosabb ok lehet ennél is, a protestantismus természete és szelleme, mely mindenütt az anyanyelvet miveli és ápolja. A lutheranus papokat ma is a szlovák nemzetiség ügye iránti ragaszkodás hajtja az orthodox-sent Oroszország felé; a mi a legelső tekintetbe is természetellenes szövetség.

A német gyarmatok — mint az előbbi fejezetben is említők — kisebb nagyobb csoportokban szétszórva az egész országban. Már ez egy körülmény is elégséges kimagyarázására annak, miért vesztik el német jellegököt oly gyorsan s lesznek magyarokká, szlovákokká vagy románokká? Van azonban egy másik körülmény is, a mi arra készíti őket, hogy eredeti nemzetiségüket inkább a magyarral cseréljék föl, mint bármely másikkal. A német akár értelem, akár anyagi jóllét tekintetében felülmúlja a többi nemzetiségeket. Képesek tehát helyzetüket értelmesen fölfogni s megválasztani tapintatosan azon eszközöket, melyekkel érdekeiket biztosíthatják. Felül levén

emelkedve a nemzetiségi és felekezeti előítéletek szűkörü, és homályos fogalmain, tisztán belátják, hogy Magyarországon mindenek felett előnyös magyarnak lenni. Buda-Pest és a többi városok német polgársága, ugy szintén a Bánát vagyonos sváb lakossága is buzgón magyarosítja gyerkeit: magyar dajkákat és magyar nőséledket tartanak, s a 10—12 éves fiukat rendszeren elküldik valamelyik szomszéd magyar faluba, hogy egy pár évet ott töltsenek. E tekintetben semmi különbség a katolikus és lutheranus németek közt.

A német gyarmatosoknak, hogy ugy szóljak, 2 rétege van Magyarországon. Az első réteget a reformatio kora előtt beköltözöttek alkotják. Ezek általában szászok neve alatt ismeretesek s középkor Németországból jöve, nagyobb részint lutheranusok is; Budán, Pesten, a kárpátaljai megyékben, Posonytól Szathmárig és Erdélyben telepedtek meg. Miután a 17-ik század végén és 18-ik elején a törököt Magyarországból kiűzték, a német kormány nagy számú római katolikus telepitett át déli Németországból a törökök által elpusztított és elhagyott megyékbe: Pannoniába, az Alföldre és Bánátba. Az első rendbeli telepítők nagyobb részint városi polgárok, emezek vagyonos földmivelők. A német gyarmatosítás 3-ik hulláma a jelen század elején indult meg s az előbbiektől lényegesen különbözik. Az első és második rendbeli települők királyok, püspökök, káptalanok és nagy földbirtokosok egyenes fölhívás következtében teleltek meg — hogy ugy szóljak — községünkint; a beköltözők 3-dik csoportja ellenben izoláltan, egyenkint vagy legfentebb családonként jött és telepedett meg, valahol munkabíró kezöknek munkát találtak. Ezek tehát legkevésbé is tarták meg nemzeti önérzetüket; s ha a sors oly helyre veté őket, hol korább jött németekre nem akadtak, hamar kivetközének nemzetiségükből. Mind e telepek a magyar ügyre nézve — általában — inkább erő, mint gyengeség forrásai, mert készebbek magyarokká lenni, mintsem más nemzetiségekbe olvadjanak.

megvitatása után: a szék területén levő utak jobb karba helyzetése határozottatott el.

Törvényszéki elnök, Hajdu Mózes jelentése az árvapénzek és letétemények felől, idevágó kimutatókkal, egy albizottmányhoz tétetett át, megvizsgálás és jelentéstétel végett.

Nem lévén méltányos, hogy azon községek melyek saját közös-iskolát tartanak fenn, a „bőgő-tej” czimén, még a központi iskola-alaphoz is járuljanak: a közös iskolákkal bíró községek a bőgő-tej fizetésétől fölmentetnek, valamint a többi községeknek is megengedtetik, hogy bőgő-tej illetményüket saját keblük akár felekezeti-iskoláiknak szolgáltatassák be közvetlenül, csupán az iskolai elnökség nyugtájával kelletvén magukat a központban igazolniok.

Megemlítjük még, hogy a marosszéki tanító-egylet két választottja, a pesti tanító-gyűlésre teendő utjokra segítyt kért a központi iskolai alaphoz, melyet ugyan-azon czimén, hogy ez alap csak közös iskolákra fordítható — meg nem nyertek: a gyűlés tagjai azonban aláírási ívet nyitván, magán-adakozás útján kívántak a kérelemnek eleget tenni.

VIDÉK.

A makfalvi székely nemzeti iskola jelen állása.

Midőn e század 3-ik tizedében a nemzeti szellem az akkori oppositio erélyes fellépése következtében, mind inkább kezdett fejledni, annak egyik vezére, b. Vesselényi Miklós, Marosszékre is eljövén, a székely nép régi jogai mellett küzdeni; minthogy itt ősi fekvő nem voltak egy elvarátjától bizonyos silány külsőkről kapott öröklési kötelezet, s ezért ellenfelei bokros bárónak gunyolták. A nagy hazafi azzal mutatta meg, hogy mit tehet egy bokros báró, miszerint a marosszéki és udvarhelyszéki székely nép központján, Makfalván, egy székely nemzeti-iskolát alapított, s építtetett, saját pénzével vásárolt telekre.

Az alapítvány jelen állását olvastuk a „Székely Hírlap” idei 34-ik számában, de vannak még más későbbi alapítványok is, s úgy tudjuk, hogy azon iskola alapjának mintegy 20,000 olvasd huszezer frnak kellene lenni, de nem úgy van.

Van két elemi tanító, az első 210 frt, a második 180 frt évi díjjal, mind kettőnek külön lakszobája, s téli fűtés a községtől felajánlva, — de azon csekély fizetést is a tanítók csak határozatlan időben kaphatják, — és sajnos hogy e miatt az első (3-ik 4-ik elemi) tanító huzamos ideig száraz étellel kell, hogy tengesse életét, míg a másikat, mint helybeli születést, szülei táplálják nagybárára, — pedig, hogy jobb sorsra érdemesek, a gondnok urak, ha a közelebbi vizsgán jelen lesznek, láthatják vala, hogy a nevelés és tanítási mód szellemét fel tudták fogni, és azt gyakorlatilag alkalmazni is képesek.

Ezen iskola ügye jelenleg úgy áll: hogy ma holnap két baba között igazán elvész, — vagy elvesznek a gyerekek, — hitfelekezeti gondnok B. K. ur Pesten szembeteg lévén jelen nem lehetett, — N. S. ur hivatala miatt nem jöhetett ki, — S. K. pénztárnok s egyzersmind Marosszéknak is pénztárnoka, úgy gondoljuk ez utolsó elfoglaltsága miatt nem jelent meg, — kerületi tanfelügyelő Filep Albert ur, megjelent volna, de nyilatkozata szerint: a tanítók valamely okból a vizsga idejéről nem tudósították, — jelen voltak hát csak a székely szülők, vagy 30 makfalvi székely asszony, és helybeli lelkész.

A helybeli makfalvi intelligens birtokosokat sem láttuk.

Ki teszen már igaz jelentést ez iskola állásáról? senki. — Nem lehet kérdés ezen köznemzeti iskola hitfelekezeti vagy községi jellege iránt, mert ez székely nemzeti iskola; nem a makfalvi ref. hitfelekezet tartja fen, — ezen iskola ügyét tehát az alapító céljával meg egyezőleg székely nemzeti érdekből kell felfogni, s felkarolni, s a községi iskolákat tárgyaszó törvények szerént kezelni.

Hogy kezelődik most? Van az elég szép és csinos épületben a két tanító rendelkezése alatt egyetlen egy kopott tábla, valaha fekete

lehetett; egyéb taneszköz semmi, — föld-ég-gömbök, térképek, természetrajzi ábrák sat. ösmeretlenek. — A tanítók állítása szerint: nem volt ki, és miből szerezze meg mindazokat. Sajnos állapot, ezért a 3-ik és 4-ik elemi osztályt folytatni kívánó gyermekeket kénytelenek a szülők már a jövő iskolai év kezdetén, a m.-vásárhelyi és udvarhelyi költséges iskolákba vinni, pedig Makfalván ingyen tanítás lévén, a szegény szülők is képesítve vannak az ottani költséget fedezni.

Mennyire nőtte ki magát a több ezerekre rugó tőke-alapítvány? hová fordított az 240 frt évi jutalomdíj, melyet évenként 4 helvét, 4 catholicus, 4 unitárius tanuló között kellett volna kiosztani, de soha ki nem osztatott, s jelen évben sem egy krajczár is? felhasználattott-e építésre, az évi 140 frt általán? nincs jele, — pedig lehetne, s kellene a székely nép ezen művelődési központján még vagy két szobát építeni, több tanítót alkalmazni, vagy talán épen ipar-iskolává átalakítani.

Az alapító örököseitől kiadatott jelen évben a ker. tanfelügyelő ur kezelése alá 6,000 frt kamatja, ez deponáltatott kétségkívül a pénztárnok urhoz, — mégis a tanítók sohajtoznak díjazásuk elmaradása, a szülők méltatlankodnak a jutalmak ki nem osztásáért.

Ennek hiányát az idén is helybeli birtokos Dósa Elek ur 5 frtal pótolta írószerek beszerzése végett. — Köszönet érte.

A kezelésen segíteni kell, úgy pedig, hogy ezen székely nemzeti iskola ügye a községi iskolai törvények szerint ügyeltessék fel, rendeztessék be, s akkor a bizonyosan el nem maradó államsegély által is gyarapodva, virágzó székely nemzeti iskola lesz. A jelen kezeléssel soha. Sema ref. papi kormány, sem a consistorium nincs miért legyen féltékeny képzelte joga iránt, mert az alapítványokat ezután is ellenőrizheti közegei által, csak a rendelkezés legyen az államé a tanügy iránt.

Világot vet még ezen iskola mostani állására, annak statistikája. Jelen évben volt az 1-ső és 2-ik elemi osztályban 68 tanuló, ebből vidéki 3, makfalvi 65. Catholicus 1, unitárius 1, ref. 66; a 3-ik és 4-ik elemi osztályban tanuló 29, ebből vidéki 8, makfalvi 21, unit. 1, ref. 28; tehát összesen vidéki 11, makfalvi 86, mely szám az 1400 lelket számláló Makfalvára nézve kielégítő,*) de a vidékre nézve részvétlenségnek jele. Mi az oka? az, hogy csak annyit tud a nép, s annyit hiszen az iskoláról is, mint otthon lévő régi modoru hitfelekezeti iskolájáról. Lehetne segíteni e részvétlenségen avval, hogy a népek falyánkint meg kellene magyarázni azon iskola jótékonyágát, az ingyen tanítást, meg kellene hívni a falyák képviselőit a vizsgára; de mindez nem történt. Jellemző, hogy midőn közlő a vizsgára ment, egy írástudó székely az utban kérdé hová utazom, s midőn mondtam, kérdé, hát még tanulnak most is abban az iskolában, hiszen azt hallottam, hogy a pénze elveszett.

Mig hát az érintett hátrányos okok el nem távolíthatnak az által, hogy ezen iskola egészben a tanfelügyelő rendelkezése alá adatik, addig marad makfalvi köziskolának, pedig a boldogult alapító mindezt nem így hitte, nem így akarta, — székely nezeti iskolát hitt alapíthatni.

Legyen szives a pénztárnok ur közzé tenni az alapítványok jelen állapotát, — reméljük nyilvánosságra jön, hogy azok nagy része nem vesztett el.

Balogh József.

KÜLFÖLD.

△ Harez és háborút hirdet egész Európa minden közlőnye. A csak kevéssel ezelőtt oly derült politikai láthatárt sűrű vészfelhők borítják, Hohenzollern Lipót herczegnek a spanyol trónra történt meghívása folytán. Franciaország, nem épen alaptalanul, becsületét, s mindenek fölött biztonságát és ez európai sulyegyent látja veszélyeztetve ez által, ha, midőn folyton őrszemmel kell kísérnie az előtte álló, telhetetlen hatalom-

*) Nem igen.

Szerk.

vágyu Poroszországot: hátamegett is egy porosz herczeg ül a trónon. A franciaia kormány tehát a leghatározottabb nyilatkozatokat adta mind a kamarának, mind a porosz és spanyol követségeknek, úgy, hogy a miként most áll a dolog: vagy a porosz kormány megtiltja a spanyol trónra lépést Lipót herczegnek és a spanyol kormány föloldja ezt adott szava alól — vagy háboru dönt az egymásra régóta fenekedő francia és porosz sas között. Ha ez utóbbi esetben a név-, vér- és elv-rokon orosz a poroszhoz talál csatlakozni, mint szövetséges: akkor a többi európai hatalmasság aligha kivonhatja magát, hogy egyik másik párthoz ne álljon, s ez esetben ki mondja meg: hol lesz az általános európai vérfürdő határa?!

Ama sokféle és igen nyugtalanító hír és sürgöny körül, mely a netaláni francia-német háborúról gombaként előtűnik, a következőket tartjuk szükségesnek regisztrálni.

Bécs július 9. Berliui sürgönyök jelentik, hogy Poroszország ezuttal kevésbé lesz engedékeny, mint a luxemburgi ügyben. A király nem fog rá állani, hogy Franciaország kívánságára Lipót herczegnek a spanyol korona elfogadását megtiltsa. (P. Ll.)

Páris, július 10. A helyzet még komorabbá vált, a háboru majdnem kikerülhetetlennek látszik. Emsből, hová Benedetti ama határozott nyilatkozatot vitte, hogy — ha Poroszország Hohenzollern jelöltségét vissza nem vonja, a hadüzenetnek be kell következnie — még eddig válasz nem érkezett. Franciaország teljesen hadkészen áll.

Páris, július 10. Tegnap és tegnapelőtt óta nagy katonai csapatok mennek keletre. Hirszerint 100,000 katonából álló hadtest fog Metz környékény fölállíttatni. A chalonsi tábor tömve van katonasággal.

Páris, július 10. Poroszország választását hétfő estére várják. Ha nem jó válasz vagy nem lesz kielégítő, kedden a kormány a kamarának fontos előterjesztéseket teend.

Bécs, július 11. Mint legmegbízhatóbb forrásból hírlik: Vilmos király Emsből igen ridegen válaszolt Napoleonnak s Olozaga párisi spanyol nagykövet bevonta zászlaját a követségi palotáról. (U. Ll.)

Konstantinápoly, július 9. nyugotról jövő hírek miatt igen nagy az izgatottság. Törökország a Duna mellett nagy hadtestet fog összevonni s katonai előkészületeket tesz.

A Hohenzollern-jelöltség eredetéről különböző hírek keringenek. Előbb azt mondták, a belga király közreműködése folytán jött volna létre. Az „Ind. belg” azt határozottan megegyeztetve s alaptaptalan gyanúsításnak nevezi. — Egy bécsi lap szerint a candidaturát a herczeg legutóbbi római tartzkodása alatt fogadta el, s Armin báró, porosz követ rendezte az egészet.

VEGYES.

* József főherczeg legközelebbi kibocsátványában a honvédekhez, a legmelegebb szavakkal köszöni meg a tisztek és altisztek buzgóságát, melylyel ily rövid idő alatt 60,000 gyalogost és 2800 huszárt gyakoroltak be. És mennyi fáradtságba került még a lovak tresszirozása, hogy azonnal harezba vihetők legyenek. A jelen körülmények közt bátran elmondható, hogy az egész osztrák-magyar hadsereg annyira gyakorlott, hogy bármely perczen bátran kiléphet a sikra, ha a hazát veszély fenyegeti.

⊙ Dalestély. — A n. enyedi ref. főtanodai önképző-kör énekosztályának dalestélye f. hó 14-én este csekély számu közönség előtt tartatott meg a Lénárt-féle nagy teremben. — Valóban sajnálni lehet, hogy a mai világ szelleme szerint, minden a nyilvánosság és a nagy közönség elébe szánt előadás, — mutatványnál mulhatatlan tényezővé vált „reclame” útját — szerénységből, vagy tapasztalatlanságból? nem tudjuk — oly kis mértékben és annyira elkésve vették igénybe; mert e jólgyakorolt férfikar szabatos előadásával mindenesetre nagyobb kö-

zönséget érdemelt volna. — Ha bár a legelső darabban az elfogultság vagy tán a csekély részvét miatti lehangoltság némi jelei mutatkoztak is, későbbben a közönség élénken nyilvánuló tetszése és buzditó tapsai által fölvilágosozva, a jól válogatott négyes dalokat hova tovább mind összefoglalóbban, helyel közzel finoman árnyalva s meglepő tökélytel adta elő a 12 csinos ifjúból álló dalkör. — Résztét és siker kísérje a távozók körútjokban s megállapodásuk legközelebbi pontján leljenek méltó kárpótlást a városunkban tapasztalt részvétnek csekély mértékéért.

* **Két indián főnök Washingtonban.** A sioux indiánok két befolyásos főnöke: Spottedtail (foltos fark) és Red-CLOUD (veres felhő) f. hó 14-én, törzsük részéről „diplomatai” megbízással mentek Washingtonba, az Egyesült-Államok kormányához. A két indián főnök fogadtatásáról érdekes részleteket beszélnek el az amerikai lapok. Washingtonba érkezéskor először is „az illem kedvéért” egy inget vásároltak, melyet azonban az Egyesült-Államok elnökénél való fogadtatásuk alkalmával „a nagyobb dísz okából otthon hagytak.” Egyébként egész Washingtonban való tartózkodásuk ideje alatt az inget viselték, míg csak el nem piszkosodott, mikor aztán addig nem hagyták oda az ágyat míg az ing a mosásból s a vasaló alól ki nem került. Az elnök fényesen megvendégelte a két indián diplomatát, mely vendégségben számos államférfi és nő vett részt, ez utóbbiak a „shocking” daczára barátságos kézzorítást váltottak a félmeztelen diplomátákkal, kik a civilizáció csudáival szemközt elég nyugalmat és méltóságot őriztek meg, melyet mindenki bámult. Mi legtöbb hatással látszott lenni rájuk, ez a kincstár pinczéje volt, nagy mennyiségű aranyhalmazával. Az óriási arzenál tekintete nem keltett bámulást bennök; de elragadta őket a „fehér ház” szalonjában meggyújtott gázlámpák ragyogó fénye. — Az ételek közt leginkább megbámulták a fagyaltot, mely-

ből legtöbbet ettek. Politikai küldetésökkel azonban kevesebb eredmény volt összekötve, mint a „fehérek atyja” által történt fogadtatásokból gyaníthaták.

* **Mig a férfiak a harcban elesnek.** Londonban ismét nagyon lábra kapott a női emancipáció kérdése. Egyik közelebbi ülésen Taithful Emilia kisasszony debattírozott a női jogok mellett; hevesen kikelt beszédében azok ellen, kik célszerűtlennek tartják, hogy olyanok hozzák a törvényt, s határozzák a háborút, kik semmi körülmények közt sem képesek a törvény védelmére sikrá szállni. „Mig a férfiak a harcban elesnek, egész kényelemmel elintézik a hölgyek az állam ügyeit. S ez ugy hiszem elég?” végzé egész naíval a kisasszony magasztos dicsőitjét.

* **A föld körül.** A ki az előttezt a nagy utat meg akarta kezdeni, bucsut kellett előbb vennie a világtól. Most három hó alatt megtehetjük ez utat. Két hét alatt elérünk New-Yorkba, innen 9 nap alatt a Pacific vasuton San-Franciscoba. Itt a pompás oceán gőzösre ülve 21 nap alatt a Sokohamába érünk s 6 nap alatt már a khinai kikötőknél vagyunk, Hongkongból Calcuttába két hét szükséges. Calcuttából a legnagyobb kényelemmel utazhatni észak India felé. Kaschmir határainál, 150 mérföldnyire Delhi fölött Allahabadig. Innen 600 angol mérföldre délnyugati irányban tér le a vasut Bombay felé, honnan 12 nap alatt postával Kairóba, Egyiptomból 3—5 nap kell a középtengerig és az Adrián át Triesztig. Tehát alig 78 napi ut az egész föld körül.

† **Ludvigh János** országgyűlési képviselő s a Hon egyik belmunkatársa f. hó 11-ikén reggel 6 órákor 58 éves korában mellvízkórban hosszabb betegség után egy heti kínos szenvedés után meghalt. Hü hazafi, jeles államtudós s ritka derék családfő volt. Munkás, mondhatni utolsó perczéig, tollát szenvedése sem tétethették le az

elhunyta. Tetemei e hó 12-ikén tétettek örök nyugalomra. Béke poraira.

† **Szerda-szent-annai** Antalfi Ferencz, 35 éven keresztül gróf Mikes János gazdasága, és törvényes ügyei igazgatója, folyó hó 14-ikére viradól, élte 69-ik évében, megszűnt élni.

Az őt ismerőknek szélesen kiterjedt köre arról tehet tanuságot, hogy a boldogultban rendületlen hazafit, egyenes lelkű, meleg szívű emberbarátot rejtett el a koporsó; testvérei pedig a feláldozó testvér- és rokonszeretnek nem mindennapi példányát siratják őbenne. Áldás fedezze nemes porait.

Interpelláció M.-Vásárhely sz. k. városa tekintetes rendőrfőnökéhez.

Van-e tudomása a tks rendőrfőnök urnak: hogy Baruch Jeremiás minden tekintet nélkül, van-e fürdő publikum a plébániai malom árkában, vagy nincs, mindenféle tisztátalanságot a vízbe bocsát? ha van; fog-e intézkedni, hogy Baruch Jeremiás szüdjék meg legalább a fürdő közönséggel gunyolódni? Egy polgár.

Bécsi börzei árkelet.

(1870. július 14)

5% metalliques	55.25
5% nemzeti kölcsön	64.75
860 államkölcsön	91.—
Bankrészvény	686.—
Hitelrészvény	234.—
London	123.50
Ezüst	119.75
Arany	5.85
20 frankos	9.95
Földt. ment. kötvény erd.	75.—
„ „ „ magyarh.	79.—
„ „ „ horvát-slavon	83.—

Laptulajdonos és felelős szerkesztő:

Horváth Gáspár.

HIRDETMÉNYEK.

(61) 1—1

Er.-Szt-Györgyön az olasz nyárfák között 2-ik számú telek, 3 szoba egy kamara kis pinczével, külön sütőház 4 db marhára istálló és szekérszin, az udvarán jó ivóvizet kut kertjében jóféle termő gyümölcsfák, jó kerítésben, kiterjedése 810 □ öl, a Küküllő és az ország útja közel vendéglőnek vagy gyárnak eladó. Tudakozódás Er.-Szt-Györgyön.

(62) 1—3

Hirdetmény.

Maros-Vásárhely sz. kir. városában a nagy szt-király-utczában 267. ház sz. alatti épületes belső telek, mely áll: három rendbéli épületekből, u. m. az első három lak szoba és egy konyhából, a 2-ik 2 szoba és egy konyha, a 3-dik is 2 szoba és egy konyhából, ugy a telken lévő két kamara és két pinczéből, veteményes és gyümölcsös kertből szabadkézből eladó. Bővebben értekezhetni: M.-Vásárhelyt özvegy **Erdélyi Lászlóné**, irtt ház szám alatt lakó tulajdonossal és Sz.-Régenben **Szigyártó Mihály** urral.

(63) 1—1

Hirdetmény.

Alólírt a szini előadások alatt az elbai szinkör melletti fasátorban **fagyaltat** fog árulni.

Schönstein Zsigmond.

(41)

11—*

„VICTORIA” biztosító-társaság K o l o z s v á r t t

Van szerencsénk az erdélyi t. gazda közönségnek tudomására juttatni, hogy a folyó idényre

a jégkár elleni biztosítást

már megkezdettük.

Bizalommal hívjuk fel annál fogva t. feleinket biztosításait az idén is társaságunknál tenni meg, általában pedig a t. gazda közönséget a **VICTORIA**-hoz csatlakozni mely:

1. mint erdélyi társaság a *legolcsóbb díjakat szabja* s (nem tekintve a lehető káresetekre) biztosítóinknak

„tiz száztóli”

díj leengedést nyújt már a biztosítás megtételénél;

2. központja közelségénél fogva a károkat *nem csak késelelem nélkül felveheti de azonnal* (esetileg már a helyszínen) *fizetheti* is;

3. aratás, illetőleg szüret utáni lejáratu *váltókra is biztosít*;

4. helységekre nézt az eddigittől eltérő *kedvezőbb díjosztályozást* hozott be;

5. *egész községek tömeges jég biztosításainál* a tavalyi rendkívüli kedvezményeket az idén is megadja;

6. a kár felvételi költségeket egészen maga hordozza és végre

7. a jég biztosítással kapcsolatosan azon t. feleknek, kik eddig tűzben nem nálunk biztosítottak, mert ha jég biztosításaikkal együtt tűz biztosításaikat is feladják, ez utobbiak rendes díjából is

tiz százalékot

elenged.

Közelebbi felvilágosítással, szükséges nyomtatványokkal stb. a minden nagyobb helységeken felállított ügynökök készségesen szolgálnak.

A „VICTORIA” biztosító társaság vezérügynöksége Kolozsvártt,
(nagy-piacz gr. Kemény S. ház.)